

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΑΣ, ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚ

Του Δρα ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΕΛΗ,
της Δ/νσεως Οικονομικών Μελετών της Εμπορικής Τράπεζας

Η επικείμενη ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ξαναφέρει στην επικαιρότητα τις μαραθώνιες συζητήσεις για τα υπέρ και τα κατά της ένταξης, όταν είχε έλθει η σειρά της Ελλάδας. Αν και οι συζητήσεις αυτές είναι χρήσιμες για τη χώρα που πρόκειται να ενταχθεί, τις πιο πολλές φορές είναι μονόπλευρες, καθώς αγνοούν τις επιπτώσεις απ' την ένταξη για τις άλλες χώρες, που έχουν κάποια ειδική σχέση με την Ε.Ο.Κ., χωρίς να είναι μέλη.

Ειδικότερα, κι εδώ υπάρχει μια ειρωνική διαπίστωση, οι χώρες που γίνονται μέλη (η Ελλάδα παλιότερα, η Ισπανία και η Πορτογαλία σύντομα) φαίνεται ότι αδιαφορούν για την τύχη των πρώην συναγωνιστών, που μένουν να διεκδικούν τους όρους των συμφωνιών τους με την Κοινότητα.

Έτσι, λοιπόν, καθώς η Ε.Ο.Κ. ετοιμάζεται πάλι να διευρυνθεί, οι επιπτώσεις για τις μεσογειακές χώρες με τις οποίες η ΕΟΚ έχει συνάψει ειδικές οικονομικές σχέσεις είναι σχεδόν άγνωστες στο πλατύ κοινό. Οι σχέσεις αυτές ανάγονται στο ξεκίνημα της Κοινής Αγοράς, αλλά συγκεκριμενοποιήθηκαν το 1972, με τη λεγόμενη «Συνολική Μεσογειακή Πολιτική» (Global Mediterranean Policy). Σκοπός της ήταν η δημιουργία μιας ελεύθερης ζώνης εμπορίου που θα κάλυπτε τις χώρες της Ε.Ο.Κ. και τις χώρες στα παράλια της Μεσογείου.

Στην αρχή (1972) τρεις χώρες είχαν, ήδη, ειδικές σχέσεις με την Ε.Ο.Κ. (Τουρκία, Μάλτα, Ελλάδα), ενώ την επόμενη χρονιά προστέθηκε η Κύπρος. Υπήρχαν, επίσης, εμπορικές σχέσεις με Ισπανία, Πορτογαλία και Ισραήλ. Το 1976 υπογράφηκαν συμφωνίες με Αλγερία, Μαρόκο και Τυνησία, το 1977 με την Αίγυπτο, την Ιορδανία, το Λίβανο και τη Συρία και το 1980 με την Γιουγκοσλαβία.

Η μέχρι τώρα εμπειρία της Συνολικής Μεσογειακής Πολιτικής είναι μάλλον απογοητευτική, όπως έχει φανεί τόσο από τις αντιδράσεις των παραπάνω χωρών για τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς της Ε.Ο.Κ., όσο και από διαπιστώσεις της ίδιας της Κομισιόν (σε έκθεση τους προς το Υπουργικό Συμβούλιο της Ε.Ο.Κ. τον Ιούνιο του 1982). Το κυριότερο πρόβλημα είναι η διάθεση των προϊόντων των μεσογειακών χωρών στις αγορές της Ε.Ο.Κ. Ενώ από το 1977 έχει καθιερωθεί η εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων απ' τις χώρες αυτές προς την Ε.Ο.Κ. χωρίς δασμούς (εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις που αφορούν επιβολή ποσοστώσεων σε κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα), υπάρχουν σοβαρά προβλήματα με τη διάθεση των αγροτικών και άλλων μη μεταποιητικών προϊόντων (π.χ. ορυκτά) που αντιπροσωπεύουν και το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών των Μεσογειακών Χωρών.

Ένα αποτέλεσμα των πιέσεων αυτών είναι οι εξελίξεις στα εμπορικά ισοζύγια των χωρών αυτών με την Ε.Ο.Κ.

Δηλαδή, ενώ η Συνολική Μεσογειακή Πολιτική πρόβλεπε και τη σταδιακή μείωση των πλεονασμάτων του εμπορικού ισοζυγίου της Ε.Ο.Κ. με τις Μεσογειακές Χώρες, τα πλεονάσματα αυτά σε πολλές περιπτώσεις έχουν αυξηθεί.

Ο Πίνακας 1 είναι ενδεικτικός :

Αν εξαιρεθεί η Αλγερία, ο Πίνακας 1 δείχνει τη διόγκωση του πλεονάσματος του εμπορικού ισοζυγίου της Ε.Ο.Κ. έναντι των Μεσογειακών Χωρών. Για συγκρισιμότητα, ο Πίνακας περιλαμβάνει και τα (ελλειμματικά) εμπορικά ισοζύγια της Ε.Ο.Κ. με την Ιαπωνία. Βλέπουμε ότι το πλεόνασμα της Ε.Ο.Κ. από τις εμπορικές της σχέσεις με τις Μεσογειακές Χώρες σχεδόν καλύπτει το έλλειμμα της σε σχέση με την Ιαπωνία.

Με την ένταξη της Ελλάδας και την επικείμενη ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, οι πιέσεις αυτές θα οξυνθούν καθώς ένα μεγάλο μέρος των εισαγωγών της Ε.Ο.Κ. για προϊόντα των Μεσογειακών Χωρών, ικανοποιείται από την παραγωγή των τριών αυτών χωρών, οι οποίες και πιέζουν για την εφαρμογή της κοινής αγροτικής πολιτικής.

Στο Συμβούλιο των Υπουργών τον Ιούνιο του 1984 η Ελλάδα, με τη βοήθεια της Ιταλίας, εξέφρασε την άποψη ότι δεν πρέπει να υπάρξει χαλάρωση του προτιμησιακού καθεστώτος για τους κοινοτικούς παραγωγούς Μεσογειακού τύπου γεωργικών προϊόντων. Και ότι ο καλύτερος τρόπος συμπαράστασης στις μεσογειακές χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ο.Κ. είναι η εντατικοποίηση της συνεργασίας μέσω οικονομικής και τεχνολογικής βοήθειας παρά μέσω της εντατικοποίησης του εμπορίου. Οι απόψεις αυτές είχαν σαν άμεσο αποτέλεσμα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εμπορικά Ισοζύγια Ε.Ο.Κ. με Μεσογειακές Χώρες : 1972 - 1982

(\$ εκατ.), (-) έλλειμμα

ΧΩΡΕΣ	1972	1973	1978	1979	1980	1981	1982
Αίγυπτος	155	254	1.032	954	908	669	1.285
Αλγερία	197	211	2.122	1.440	1.007	-467	-3.232
Γιουγκοσλαβία	568	770	2.565	3.234	2.777	2.369	1.474
Ιορδανία	75	100	495	732	965	1.453	1.605
Ισραήλ	519	840	486	455	20	401	598
Κύπρος	98	135	249	322	384	434	412
Λίβανος	353	426	761	1.134	1.419	1.340	1.385
Μάλτα	70	90	147	231	313	282	258
Μαρόκο	-72	-89	614	878	396	585	636
Συρία	84	127	347	532	443	294	320
Τουρκία	388	463	930	890	1.149	808	650
Τυνησία	92	190	632	456	276	737	843
Ισπανία	830	1.245	-506	-101	-335	432	442
Πορτογαλία	393	546	943	839	1.287	1.751	1.323
ΣΥΝΟΛΟ	3.750	5.308	10.817	11.996	11.009	11.088	7.999
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΛΓΕΡΙΑ	3.553	5.097	8.695	10.556	10.002	11.555	11.231
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΟΚ ΜΕ ΙΑΠΩΝΙΑ	-1.309	-1.320	-7.296	-7.929	-12.175	-12.025	-11.755

ΠΗΓΗ : International Monetary Fund, Direction of Trade Statistics.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Εισαγωγές ΕΟΚ Απο	1977		1981		
	SITC (0, 1, 2, 4) σαν % του συνόλου των εισαγωγών	SITC (3)	SITC (0, 1, 2, 4) σαν % του συνόλου των εισαγωγών	SITC (3)	SITC (65,84)
ΕΟΚ 9	18.38	7.41	—	—	—
ΕΟΚ 10	—	—	17.3	12.1	6.9
Ελλάδα	34.28	5.05	—	—	—
Ισπανία	32.65	2.01	26.9	4.2	4.7
Πορτογαλία	30.37	0.33	23.7	4.8	29.5
Αίγυπτος	19.68	68.97	5.0	90.6	2.3
Αλγερία	3.65	94.25	0.9	98.4	—
Ιορδανία	38.02	—	25.7	—	—
Ισραήλ	39.18	3.36	38.1	3.3	30.7
Κύπρος	89.04	—	67.6	—	16.6
Λίβανος	20.26	18.75	23.1	9.1	11.2
Μάλτα	6.41	—	4.1	—	59.7
Μαρόκο	76.93	—	71.8	1.6	14.8
Συρία	12.98	85.42	4.2	94.3	—
Τουρκία	64.22	—	55.4	10.3	27.5
Τυνησία	26.35	27.62	12.3	44.8	26.5

SITC (Τυποποιημένη Ταξινόμηση Διεθνούς Εμπορίου) :

- 0 = τρόφιμα και ζώα ζώντα
- 1 = ποτά και καπνός
- 2 = πρώτες ύλες, πλην καυσίμων
- 3 = ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά
- 4 = έλαια και λίπη ζωικής ή φυσικής προέλευσης
- 65,84 = κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα

ΠΗΓΗ : OECD Statistics of Foreign Trade, Series C, Trade by Commodities, 1977 και
OECD, Foreign Trade by Commodities, 1981.

την αναβολή λήψης αποφάσεων των Υπουργών πάνω στην έκθεση που τους είχε υποβληθεί από την Κομισιόν.

Ο Πίνακας 2 δείχνει τις εισαγωγές της Ε.Ο.Κ. το 1977 και το 1981 για μια σειρά προϊόντα (κωδικοί 0, 1, 2, 3, 4, 65 και 84 της Τυποποιημένης Ταξινόμησης του Διεθνούς Εμπορίου).

Ο πίνακας δείχνει το μεγάλο βαθμό εξάρτησης για πολλές από τις χώρες από τις αγορές της Κοινότητας. Η εξέλιξη των εισαγωγών μεταξύ 1977 και 1981 δείχνει επίσης τη μείωση των ποσοστών, σημάδι των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η Ε.Ο.Κ. στην απορρόφηση των προϊόντων αυτών. Ειδικότερα, στην έκθεση της Κομισιόν αναφέρεται ότι με την επικείμενη ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας θα αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα η Κύπρος (φρούτα και λαχανικά), το Ισραήλ (εσπεριδοειδή, χυμοί φρούτων και λουλούδια), ή Μάλτα (κλωστοϋφαντουργικά), το Μαρόκο (φρούτα, λαχανικά, κλωστοϋφαντουργικά), η Τυνησία (λάδι, εσπεριδοειδή, κλωστοϋφαντουργικά). Προβλήματα, επίσης, θ' αντιμετωπίσουν αρκετές χώρες (Τουρκία, Μαρόκο, Τυνησία), όσο αφορά τη μετανάστευση εργατών τους στις χώρες της Ε.Ο.Κ., καθώς η ένταξη των δύο χωρών και το καθεστώς της ελεύθερης διακίνησης εργατικού προσωπικού θα περιορίσει τις θέσεις εργασίας.

Μπορούμε να διερευνήσουμε και ποσοτικά τις επιπτώσεις από την ένταξη, για τις εξαγωγές των Μεσογειακών Χωρών, υπολογίζοντας τον Δείκτη Ομοιότητας Εξαγωγικών Προϊόντων από δύο χώρες (α και β) προς μια τρίτη (γ) :

$$S = \sum_i \min (S_{i_{\alpha\gamma}}, S_{i_{\beta\gamma}}) 100 \quad (1)$$

όπου $S_{i_{\alpha\gamma}}$ είναι η συμμετοχή του προϊόντος i στις εξαγωγές της χώρας α προς την χώρα γ και $S_{i_{\beta\gamma}}$ είναι η συμμετοχή του ίδιου προϊόντος i της χώρας β προς τη χώρα γ . Ο δείκτης αυτός αναπτύχθηκε από τους Finger και Kreinin (1979) και ο τρόπος υπολογισμού του μπορεί να δειχθεί με τη βοήθεια ενός παραδείγματος.

Ας υποθέσουμε ότι δύο χώρες (α και β) εξάγουν δύο προϊόντα (1 και 2) σε μια τρίτη χώρα (γ) :

Προϊόν	α		β	
	Αξία	$S_{\alpha\gamma}$	Αξία	$S_{\beta\gamma}$
1	10	0.1	500	0.5
2	90	0.9	500	0.5
Σύνολο	100	1.0	1000	1.0

Τότε, ο δείκτης ομοιότητας των εξαγωγών των χωρών α και β είναι :

$$S = [\min(0.1, 0.5) + \min(0.9, 0.5)]. 100 = 60$$

Η τιμή του δείκτη δείχνει το ποσοστό των συνολικών εξαγωγών της χώρας α που καλύπτεται από τις εξαγωγές της χώρας β . Όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του δείκτη, τόσο μεγαλύτερη η ομοιότητα μεταξύ των προϊόντων των δύο χωρών. Ο δείκτης κυμαίνεται από 0 έως 100.

Οι δείκτες ομοιότητας των Finger και Kreinin μπορούν να υπολογιστούν για τα προϊόντα που εισάγονται στην Ε.Ο.Κ. των 10 από τις δύο χώρες που πρόκειται να ενταχθούν στην Ε.Ο.Κ. (Ισπανία και Πορτογαλία) και αυτά που εισάγονται από τις υπόλοιπες Μεσογειακές χώρες¹.

Οι δείκτες αυτοί θα μας δώσουν μια ένδειξη για το ποσοστό στο οποίο οι εξαγωγές των μεσογειακών χωρών προς την Ε.Ο.Κ. μπορούν να αντικατασταθούν από τις εξαγωγές των δύο χωρών που πρόκειται να ενταχθούν. Φυσικά, όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του δείκτη μιας μεσογειακής χώρας σε σχέση με την Ισπανία ή την Πορτογαλία, τόσο μειονεκτικότερη γίνεται η θέση της χώρας αυτής.

Οι δείκτες υπολογίσθηκαν με στοιχεία του 1983, χρησιμοποιώντας τους Αναλυτικούς Πίνακες Εξωτερικού Εμπορίου της EUROSTAT και καλύπτουν τις κατηγορίες προϊόντων 1-24 (Αγροτικά Προϊόντα), 25 - 27 (Ορυκτά Προϊόντα), 28 - 38 (Χημικά Προϊόντα) και 50-67 (Υφαντικές ύλες, Υποδήματα). Τα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Κοινότητας ταξινομούνται σύμφωνα με την Ονοματολογία των εμπορευμάτων για τις στατιστικές εξωτερικού εμπορίου της Κοινότητας και τις στατιστικές εμπορίου μεταξύ των κρατών - μελών (NIMEXE). Τα αποτελέσματα εμφανίζονται στον Πίνακα 3.

1. Ο Pomfret (1981) έχει υπολογίσει τέτοιους δείκτες, με στατιστικά δεδομένα του 1977, για να αξιολογήσει τις επιπτώσεις που θα είχε η ένταξη των τριών χωρών (Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας) στην εισαγωγή προϊόντων από Μεσογειακές χώρες.

Όπως φαίνεται οι χώρες που θ' αντιμετωπίσουν σοβαρότερα προβλήματα από την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας είναι η Γιουγκοσλαβία, Ισραήλ, το Μαρόκο, η Τουρκία και η Τυνησία. Το χαρακτηριστικό των χωρών αυτών είναι ότι οι εξαγωγές τους αποτελούνται κύρια από αγροτικά και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και είναι παρόμοια με αυτά της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 :

Δείκτες Ομοιότητας Finger-Kreinin

	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
Αίγυπτος	21.0	15.8
Αλγερία	11.4	4.4
Γιουγκοσλαβία	33.0	40.4
Ιορδανία	16.0	10.6
Ισραήλ	37.8	36.6
Κύπρος	29.6	28.9
Λίβανος	18.6	16.3
Μάλτα	10.6	39.7
Μαρόκο	42.6	41.2
Συρία	19.8	16.1
Τουρκία	39.0	51.2
Τυνησία	34.3	55.2

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η διεύρυνση της Κοινότητας θα προξενήσει ανακατατάξεις στο Μεσογειακό χώρο. Ειδικά, οι εξαγωγές των μεσογειακών χωρών προς την Κοινότητα αναμένεται να μειωθούν, οι δε δυσκολίες εφαρμογής της Συνολικής Μεσογειακής Πολιτικής να πολλαπλασιασθούν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Finger, J.M. and Kreinin, M.E. «A measure of export similarity and its possible uses», *Economic Journal*, Vol. 89, pp. 905-12 (1979).
2. Pomfret, R. «The Impact of EEC enlargement on non-member mediterranean countries' exports to the EEC», *Economic Journal*, Vol. 91, pp. 726-729 (1981).
3. Bank Brussel Lambert, «The EEC's Global Mediterranean Policy : The problem of the way ahead», August 1984, pp 1-5.
4. Eurostat, Αναλυτικοί Πίνακες Εξωτερικού Εμπορίου, Διάφοροι Τόμοι.